

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA "MONTESSORI METODIKASI"NI JORIY ETISHNING PEDAGOGIK SHART- SHAROITLARI

Shayzakova Xurshida Rustamjon qizi

Guliston davlat pedagogika insituti magistranti

Annotatsiya: XXI asrda ta'lim jarayoniga zamonaviy, innovatsion pedagogik texnologiyalarning joriy etilishi har qachongidan ham muhim bo'lib bormoqda. Maktabgacha ta'lim jarayonini takomillashtirishda Montessori metodikasini tatbiq etish dolzarb vazifalardan biridir. Yangi pedagogik usullar, jumladan, Montessori metodikasining asosiy maqsadi bolalarni tabiiy rivojlanishini rag'batlantirish, ularda mustaqil fikrlash, o'z-o'zini boshqarish va shaxsiy faollikni oshirishdir. Mazkur metodika asoschisi Mariya Montessori bolalar tarbiyasida muhit, mustaqillik va tashabbuskorlik masalalariga alohida e'tibor qaratgan.

Kalit so'zlar: Montessori metodikasi, maktabgacha ta'lim, pedagogik shart-sharoitlar, rivojlantiruvchi muhit, bolalar mustaqilligi, didaktik materiallar, individual yondashuv, o'yin orqali o'qitish, pedagoglarni tayyorlash, ota-onalar bilan hamkorlik.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida Montessori metodikasini muvaffaqiyatli joriy etish uchun bir qator muhim shart-sharoitlar mavjud. Eng avvalo, Montessori muhiti o'zining maxsus tashkil etilganligi bilan boshqa metodikalardan ajralib turadi. Muhitda barcha didaktik materiallar bolalarning erkin foydalanishi uchun qulay joylashtiriladi va ularning har biri muayyan mahorat va malakalarni rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'ladi. Bunday muhitda bolalar o'z qiziqishiga ko'ra materialni tanlaydilar va mustaqil uzoq vaqt davomida ish olib boradilar. Bunday yondashuv bolalar tafakkurining ochilishi va ularning intellektual hamda motorik salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Pedagoglar uchun talab etiladigan asosiy shartlardan biri bu — Montessori metodikasining mazmuni va didaktik materiali bilan chuqur tanish bo'lishdir. Ta'lim tashkilotida ishlovchi pedagoglar doimiy o'qitishdan, yangi yondashuvlar va metodik yangiliklardan boxabar bo'lishdan manfaatdordirlar. Ular har bir bolaning shaxsiy rivojlanish tempini inobatga olib, individual yondashuv asosida ish olib borishlari lozim. Montessori metodikasida pedagog yordamchi sifatida qatnashadi, faqat yo'l-yo'riq ko'rsatadi va bolalarning mustaqil faoliyatini rag'batlantiradi, ularning harakatlarini nazorat qilmaydi, aksincha, ularni kuzatadi va kerakli vaqtda yordam ko'rsatadi [1].

Montessori muhitining yana bir muhim jihati — materiallarning xilma-xilligidir. Har bir faoliyat turi uchun alohida moslashtirilgan didaktik materiallar bo'ladi. Bu materiallar yordamida bola geometriya, matematika, til va nutq, mantiqiy fikrlash,

sensor rivojlanish kabi ko‘plab sohalarda mustaqil faollikka erishadi. Montessori muhitida barcha materiallar bolalar uchun ochiq bo‘lib, ular o‘z xohishlariga, qiziqishlariga mos holda o‘z faoliyatlarini erkin tashkil etadilar. Oila va jamiyat bilan bog‘liq omillar ham Montessori metodikasini muvaffaqiyatli joriy etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalar ta‘lim-tarbiyasida oilaning faolligi, tarbiyachi va ota-onalar hamkorligi zaruriy shartlardan sanaladi. Montessori tashkilotlarida o‘tkaziladigan ochiq eshiklar kunlari, ota-onalar uchun seminar va treninglar, pedagoglar bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri samarali muloqot usullaridan foydalanilishi lozim. Bunday ishlar ota-onalarda Montessori metodikasiga nisbatan qiziqish uyg‘otadi, bolalarning rivojlanish dinamikasini to‘liq idrok etishlariga yordam beradi va pedagogik muhitning samaradorligini oshiradi. Montessori metodikasining asosiy falsafasi — bolani mustaqil shaxs sifatida rivojlantirishga erishish va bunda tabiiy taraqqiyotini to‘liq ta‘minlash hisoblanadi. Shuning uchun ham shahsiy yondashuv printsipi yetakchi o‘rinni egallaydi. Har bir bola individual imkoniyatlarga ega bo‘lib, bu imkoniyatlarni aniqlash va ularga sharoit yaratib berish pedagogning mahoratiga, tashkilotdagi metodik imkoniyatlarga va oiladagi muhitga chambarchas bog‘liqdir [2].

Ta‘lim tashkilotida Montessori metodikasini joriy etishda yana bir muhim jihat — bu tashkiliy nazorat va monitoringdir. Ta‘lim jarayonidagi natijalarni muntazam kuzatib borish, bolalarning bilim, ko‘nikma va malakalarida yuzaga kelgan o‘zgarishlarni aniqlab borish, yangi metodik yondashuvlarni tahlil qilish va zarur holatlarda pedagoglarga amaliy yordam ko‘rsatish zarur bo‘ladi. Bunday monitoring samarali o‘qitish va rivojlantirish jarayonini ta‘minlaydi. Montessori metodikasining ommaviy joriy etilishi davlat standartlari va zamonaviy o‘quv dasturlari bilan uyg‘un holda olib borilishi lozim. Montessori metodikalari dunyo mamlakatlarida keng qo‘llanilyapti va bu esa o‘zining ijobiy natijalarini bermoqda. O‘zbekiston maktabgacha ta‘lim tizimida ham bu metodikani muvaffaqiyatli joriy etish uchun izchil dasturlar ishlab chiqilmoqda, pedagoglar malakasini oshirish maqsadida turli seminar va treninglar o‘tkazilmoqda. Montessori tashkilotida muhitni tashkil etishda didaktik mebel, bolalar uchun xavfsiz va qulay sharoit yaratuvchi jihozlar, mustaqil faoliyatni rag‘batlantiruvchi o‘yinlar va materiallarning mavjudligi muhim ahamiyat kasb etadi. Muhit gigiyenik, estetik va bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda jihozlanadi. Shuningdek, barcha materiallar butun bir pedagogik tizim sifatida ishlashiga, kundalik hayot, sensor rivojlanish, til, matematika, musiqiy madaniyat, jismoniy rivojlanish kabi sohalarni qamrab olishiga e‘tibor beriladi [3].

Montessori metodikasini joriy etish jarayonida pedagogning kasbiy malakasi, shuningdek psixologik tayyorgarligi ham muhim o‘rin tutadi. Har bir pedagog metodika haqida to‘liq ma‘lumotga ega bo‘lishi, unga butunlay sodiq bo‘lishi, bolalarga o‘z vaqtida yordam bera olish va ularni mustaqil faoliyatga unday olish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak. Bu tizimda ishlash uchun pedagogda har tomonlama

yuqori saviyada kasbiy, axloqiy va psixologik fazilatlar bo'lishi zarur. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bu esa, Montessori metodikasini ham kengroq joriy etish uchun qulay ijtimoiy-pedagogik shart-sharoitlarning yaratilishini ta'minlamoqda. Davlat darajasida maktabgacha ta'lim tashkilotlarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, pedagoglarni zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega qilish, ota-onalarni zamonaviy tarbiya usullari bilan tanishtirish, xususan, Montessori metodikasini o'rganish va amaliyotga joriy etish bo'yicha bir qator ijobiy harakatlar amalga oshirilmoqda. Montessori metodikasini maktabgacha ta'lim tashkilotlarida samarali joriy etish uchun bolalar salomatligiga, ijtimoiy hamkorlik va tashkilotning ochiqqligiga alohida e'tibor qaratish lozim. Muhim pedagogik omil shundaki, bolalar har bir faoliyat turida o'z mustaqilligini namoyon eta olishi, ijodiy qobiliyatlari va ma'naviy fazilatlarini tarbiyalashlari kerak. Bu maqsad yo'lida pedagog va ota-onalarning uzviy hamkorligi asosiy omil hisoblanadi. Jamoaning har bir a'zosi o'z zimmasiga mas'uliyat bilan yondashishi, Montessori metodi falsafasiga sodiq bo'lishi, tashkilot muhitini doimiy ravishda takomillashtirib borishi zarur [4].

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida Montessori metodikasini joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari juda keng va har tomonlama mukammal yondashuvni talab etadi. Maxsus tashkil etilgan Montessori muhitini yaratish, didaktik materiallar bilan ta'minlash, pedagoglarning malakasini oshirish, ota-onalar bilan samarali hamkorlik qilish, nazorat va monitoringni to'g'ri yo'lga qo'yish, bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos ravishda pedagogik jarayonni tashkil etish muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Montessori metodikasining muvaffaqiyatli joriy etilishi natijasida bolalarda mustaqil fikrlash, mehnatga bo'lgan hurmat, ijtimoiy mas'uliyat, tashabbuskorlik singari muhim hayotiy ko'nikmalar shakllanadi. Bu metodika har bir bolaga o'zining tabiiy rivojlanish tempiga ko'ra o'sish va kamol topish imkonini beradi, ularda o'z-o'zini boshqarish, axloqiy qadriyatlarni anglash, ijodiy fikrlash va mustaqil hayotga tayyorlanish sifatlarini shakllantiradi. Shu bois, Montessori metodikasini maktabgacha ta'lim tizimiga keng joriy etish zamonaviy jamiyat talablariga to'liq javob beradi va kelajak avlodni har tomonlama taraqqiy etgan, barkamol insonlar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, D. (2021). "Maktabgacha ta'lim muassasalarida Montessori metodikasini joriy etishda metodik yondashuvlar." Maktabgacha ta'lim, 5(9), 44-49.
2. Abduraxmonova, Z. (2020). "Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda Mariya Montessori metodikasining ahamiyati." Ilm va taraqqiyot, 2(15), 72-77.

3. Akramova, N. (2018). “Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bola shaxsini rivojlantirishda Montessori texnologiyalari.” *Pedagogik innovatsiyalar*, 8(3), 65-70.
4. Bekchanova, S. (2019). “Montessori vositalari orqali maktabgacha yoshdagi bolalarning mustaqilligini shakllantirish.” *Zamonaviy ta’lim*, 2(7), 22-27.
5. Ergasheva, M. (2022). “Maktabgacha ta’lim tashkilotida Montessori metodikasini joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari.” *Maktabgacha ta’lim jurnali*, 4(12), 39-43.
6. Kadirova, G’. (2021). “Montessori metodi orqali bolalarda ijodiy faoliyatni rivojlantirish.” *O‘qituvchi*, 3(10), 81-86.
7. Matkarimova, D. (2017). “Montessori metodining maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirishdagi o‘rni.” *Maktabgacha tarbiya*, 6(2), 18-22.